

אגרת מספר 156 דיר אל אסד ובענה 3/8/2018

סיכמה אמית בירן. מדריך : אמנון גופר. טל. 054-6549191. מספר המשתתפים 36.

התחלת מסלול: כפר הנופש אל-אסדי (הדרך הישנה העולה לתובל), פונים ימינה מהכביש לשביל עפר.

#### מסלול:

**תחנה ראשונה** - הליכה למערת אל-ח'אדר (אליהו הנביא), כ-800 מטר בעליה, סימון שביל אדום. יש כמה "מדרגות" בדרך. חזרה באותה דרך; סיור בכפר. מסגד והמקאם של אסאדי; מתנ"ס.

בקעת בית הכרם משתרעת מאגן צלמון במזרח לאגן חלזון והנעמן במערב. בתוכה שלוש בקעות: במערב: מגד (מגדל כרום) הנחסמת ע"י שלוחת בענה. זו בקעה נטולת ניקוז ולכן נוצר מפל בקניון שזור. במרכז בית הכרם: מבענה עד גבעות רמי במזרח. ובמזרח בקעת חנניה.

בבקעת בית הכרם כיום סה"כ כ- 100,000 תושבים.

#### 6 כפרים ערביים:

בענה – 8,000 נפש. התחילה ככפר נוצרי, כעת רוב מוסלמי.

דיר אל אסד – 12,000 נפש. מוסלמים

נחף – 13,000 נפש. מוסלמים

סג'ור – 4,000 נפש. דרוזים. משפ' 1 נוצרית.

רמי – 35,000 נפש. 50% נוצרים, 35% דרוזים, ומיעוט מוסלמי, בעיקר פליטים.

מגדל-כרום 20,000 נפש. רוב מוסלמי, מעט נוצרים. (היו מעט יהודים עד מאה 19)

הכפר עין-אל-אסד נוסד כ"היאחזות" של בית-ג'אן ונבנה כישוב קדמי לצורך עיבוד חקלאי.

במאה 18 -התישבות דרוזית מסיבית באיזור סלמה, עד תקופת המנדט.

#### הישוב היהודי:

כרמיאל + מושב שזור- 50,000 נפש.

אמנון: בארץ ישראל, בשונה מהעולם, מתחלפות דתות ולא תרבויות. דת חדשה מוחקת את מה שהיה לפניה. פלסטינה סקונדה – תקופת ימי הביניים, ממאה 4 לספירה עד מאה 7. עולם ביזנטי-יווני-נוצרי. הבירה- סקיתופוליס (בית שאן), השטח עד לבנון.

יהודים ישבו במזרח הגליל עד גב ההר (צפורי, טבריה, נדידת הסנהדרין). הנוצרים ישבו מגב ההר מערבה.

במאה ה-7 מהפך: כניסת האיסלם, בית אומייה – משנה את העולם: תרבות שלטונית, שפה, מטבע.

במאה ה-10 סלג'וקים ופאטימים. במאה 12 כניסה צלבנית. שנת 1187 קרב קרני חטין, ניצחון מוסלמי, עכו הופכת לבירה הצלבנית.

**דיר אל אסד** במקורו מנזר. כשהצלבנים עזבו נכנסו ממלוכים ואחריהם העותמנים (1517). במאה ה-16 המרחב מתרוקן: מדירים את הנוצרים. 4000 נוצרים נהרגים במרחב עכו. לוואקום שנוצר נכנסים בדואים מהחורן ואף ממצריים.

ישובים: יהודים ישבו בעבר הרחוק ברמי (נקראה אז רמות נפתלי) בכפר שמאי, בכפר חנניה, בבאר שבע הגלילית, במגדל כרום.

בשנת 1799 חדירת "המערב" למרחב: נפוליון. האימפריה העותמנית מאבדת מכוחה. צרפת, אנגליה, רוסיה – שלוש אימפריות נוספות - חודרות למזרח התיכון. השפעת האוריינט על המערב רבה. מדוע לוטשות האימפריות עיניהן למרחב: גשר לנפט של עירק וליהלומים של הודו.

הרוסים רוצים גשר לים התיכון, נכס אסטרטגי ("המים החמים").

כניסת טמפלרים במאה 19 – יוצרים צירי תנועה לנצרת ולאורך החוף. שלטון המנדט הכניס תעבורה:

1924- כביש אספלט ראשון מיפו לרמלה.

1926- כביש מעכו לצפת, שתי ערי מפתח.

בצומת עמיעד, חאן ג'יב יוסף – תחנת כרכות וסוסים.

דיר אל אסד לא מופיע במפות לפני מאה 16 (בספר של ישראל בלקינד ממאה 19). שיח אסאדי מגיע למקום במאה ה-16.

בשנות ה-60 של המאה הקודמת התגלתה מצודה נוצרית בבענה שהיתה על דרך-המלך בין עכו לצפת.

**למערת אל-חאדר** (אליהו הנביא) מסורות נוצריות, מוסלמיות ודרוזיות. יש בארץ 75 מקומות ע"ש אליהו הנביא. הוואקף הדרוזי שולט על שלושה מקומות: בכפר יאסיף, בנבי סבלן (חורפיש), וביתרו (קרני חטין). כל השאר בשליטת הרשויות המקומיות.

ע"פ המסורת הדרוזית, כאן נח הנביא. לכן יצרו מקאם. עושים כאן חאפלות ושוחטים כבש. גם מוסלמים באים לכאן. הנוצרים כבר לא באים, אבל במקור ישבו כאן נוצרים והמקום נקרא ע"ש סנט ג'ורג' (יוחנן). בקרבת מקום, בחורבת קב בכרמיאל (שכונת רבין) נמצאו שרידי כנסייה גדולה עם פסיפס, משטח דריכה לגת עם בריכה ענקית לייב.

סביב המערה נבנה בית בתקופה העותמנית (יש רלסים בתקרה מהמנדט הבריטי).

בדרך פגשנו משפחה דרוזית שבאה מהגולן למערה וזוג שבא משפרעם.

**תחנה שנייה** - ירידה עם המכוניות עד לבית הקברות הישן של דיר אל אסד. יש מעט מקום לחניה. משם הליכה רגלית במורד הכביש ושמאלה אל **המסגד הסוני**. המסגד החדש נבנה לפני כ- 20 שנה.

הערה: שירותים מרווחים ונקיים ברחבה מתחת למסגד הגדול, מול המקאם והמסגד הישן.

למסגד הגענו קרוב לשעת תפילה, לכן נכנסנו לכמה דקות ויצאנו אל המסגד הישן, והקבר של אסאדי הנמצא מתחתיו. המסגד הישן כבן 600 שנה. קבל אותנו **עומר אסדי**, המואזין, צאצא של שיח' אסאדי שעל שמו הכפר.

עומר מספר: **השיח' מוחמד-אל-באכר** שחי בעירק, נדד ללבנון והגיע לארץ ישראל. לפי האגדה, הוא הגיע עם חמור, ואריה (אסד- בערבית) התנפל וטרף את החמור של השיח'. השיח' לא היסס, עלה על האריה ורכב עליו, וכך קבל את הכינוי "אסאדי". הוא קבל מהשולטן התורכי את המקום שהיה מיושב קודם ע"י נוצרים ויסד את משפחת אסאדי שהיא המשפחה הראשית בכפר. משפחה גדולה שניה היא משפחת דבאח, ויש מתח בין שתי המשפחות.

הכפר **בענה** הצמוד לדיר אל אסד, היה בראשיתו נוצרי, נקרא דיר-באיאן, על שם הבקעה שנקראה על שם סנט ג'ורג' דה בויאן, הקדוש של בענה, (כיום בקעת בית הכרם). השולטן העותמני נתן את אדמות בענה במתנה למוחמד (הוא אסאדי) ותושבי בענה עברו לגור למטה, בעוד החלק הגבוה קבל את השם

דיר-אל-אסד. השולטן הטביע חותמו דרך מסדרים **סופיים** שהפיצו את האיסלם. הם התישבו במקומות קדושים ולכן לא הפריעו להם.

במסגד הישן מתפללות בד"כ נשים.

נכנסו לקבר של אסאדי: שולט צבע ירוק, **דגלים** ירוקים עם הברכה לאללה ולמוחמד נביאו (כמו בדגל סעודיה) ועל מדף **תופים**: בלוויות של מש' אסאדי הולכים עם תופים, מנהג סופי ומוציאים גם את הדגלים.

ציורי **דקלים** מזכירים את המנהג מראשית האיסלם:

בשנת 622 נבנה המסגד הראשון במדינה, עירו של מוחמד. בשל החום הנורא ששרר שם, בקשו המאמינים לשתול דקלים על מנת שיוכלו להתפלל בצילם. מאז נוהגים לטעת דקל ליד כל מסגד. עוד ספור בן ימינו על הסופים בכפר: חבורה של מאמינים סופיים בנו מסגד קטן ליד המכולת של בדראן, אך האחים המוסלמים השתלטו עליו. המשטרה התערבה, והחבורה של בדראן נאלצה לעזוב את המסגד לטובת האחים המוסלמים. הסופים עברו לבית פרטי בו הם נפגשים כל יום חמישי לתפילה עם מדיטציה מיוחדת להם. הם הולכים ומתמעטים כיום.

**תחנה שלישית** - המשכנו אל שרידי **המבצר**: (כאן ההסברים של ד"ר ענת פלד)

במקום הזה, על הדרך בין שתי ערים חשובות: עכו וצפת, נותרה **כנסייה מבוצרת**. הצלבנים שהגיעו לארץ במאה ה-12, מצאו כאן ישוב קטן והפכו אותו לחזקתם של הנוצרים. אח"כ נשאר איזכור למנזר (= דיר) בשמו של הכפר דיר-אל-אסד. הצלבנים בנו כאן מתחם משולב של מבצר מסוג קסטרום - עם כנסייה ומנזר. קאסטרום היה המבנה הצלבני הנפוץ - המבצר המרובע. חצר מרובעת עם מקור מים וארבע אגפים מסביב. השקעה בחומה ההיקפית, ולכן הבנייה בחומה היא לגובה שתי קומות לפחות. בפינות החומה הוציאו 4 מגדלים שיבלטו כדי לשלוט על החומה לשני הצדדים. המגדלים תמיד בסימטריה, בארבע פינות המבצר. שמו של המבצר בתקופה ההיא היה " סנט ג'ורג' דה ביון" לימים הפך להיות סנט ג'ורג' דה בועיינה. בקעת בית הכרם אז נקראה "ואליס סאנטי די גיאורגי".

**תחנה רביעית** - נסיעה בחזרה במורד הכפר עד למתנ"ס.

פגישה עם מוחמד חליל מנהל המת"נס של **בענה**. טל. 050-2259666 מוחמד היה אמור לסייר איתנו ברחובות הישנים של הכפר, אבל איחור שלנו בלו"ז השאיר זמן לפגישה במתנ"ס בלבד. הוא ישמח לעשות זאת עם סיור במועד אחר. מוחמד הוא פעיל חברתי, פוליטי, עבד ב"שתיל" הקרן החדשה העוסקת בפעילות ערבית-יהודית. מוחמד: הכפר בענה הוא העתיק בכפרי בקעת בית הכרם ונבנה 7 פעמים. יש 2 כנסיות ומסגד אשר עומד על שרידי כנסייה שלישית. מוחמד אוסף מידע על תולדות הכפר, הוא מצא באטלס של התנ"ך סיפור על בענה, וישמח לקבל כל מידע נוסף ממי שמוצא. במקור היה פה ישוב נוצרי. כיום יש 2,800 תושבים כאשר רק 15% מהם נוצרים. בדיר אל אסד, במקום בו עומד המסגד היה מנזר: הנזירות התגוררו בבענה (למטה) ואילו הנזירים למעלה בדיר. יש מתחת לאדמה עתיקות שעדיין צריך לגלות. באיזור המחלף על הכביש הראשי נמצאו לא מזמן עתיקות. על מתחם המנזר אחראית משפחת חסארמה. לא ניתן כיום להבחין בגבול בין בענה לדיר-אל-אסד וגם לא עם מג'דל-כרום, הכפר במערב. ממבנה הכפר (הגרעין העתיק) ניתן ללמוד על החברה הערבית. החזון שלנו: ישוב פתוח לכולם. להיות חלק מהחברה הישראלית.

מתכננים חממה תיירותית. רוצים לעשות שביל מסומן לסיור.

בדצמבר האחרון (2017) קיימנו את **פסטיבל השכונה** (פסטיבל אל-ח'ארה) בשכונה הישנה ולהפתעתנו הגיעו 16,000 איש. בעקבות הפסטיבל באה משפחה שהיה לה בשכונה הישנה בית נעול והחליטה לתרום אותו לקהילה. התחלנו לשפץ אותו וראינו שהיו שלבי בניה שונים. שימרנו את הסגנונות מהתקופות השונות.

יש בבענה **בית-בד** שעדיין עובד בשיטות הישנות.  
בבענה, בסוף שנות החמישים, יוסוף בולוס פתח בית **קולנוע**, הראשון מבין הכפרים הערביים.  
"אבן בענה" היא אבן דמוית שיש. כשהפקיעו אדמות טאבו מהכפר לטובת העיר כרמיאל, כרו את האבן הזו. משפחת בולוס התעשרה ממנה.

#### ידועים מהכפר:

המשורר מחמוד דרוויש גר בדיר-אל-אסד.  
השחקנים מוחמד בכרי וסלים דאו.  
שווארמה חזן.

תודה לאמנון גופר. מקווים שתתפנה גם בהמשך הדרך לפורום הזה. תודה נוספת לענת פלד שהעשירה אותנו בידיעותיה במבצר.

בסיום עברנו לסיכום השנה. סקרנו את קורותינו בשנה החולפת. ברכנו על עוד שנה טובה של המפעל היפה הזה – קשת מדריכים. התכבדנו ממעשה ידינו.